Eitem Agenda 8 **26 Mawrth 2010** **WNC 07.10**

DIWEDDARIAD IECHYD PLANHIGION - 2010

Pwrpas

1. Mae'r papur hwn yn cyflwyno'r diweddariad blynyddol ar faterion Iechyd Planhigion sy'n berthnasol i Gymru.

Bwrdd Rhaglen Bioddiogelwch Prydain Fawr

2. Fel yr amlinellir yng Nghynllun Corfforaethol Comisiwn Coedwigaeth Prydain Fawr, mae Bwrdd Rhaglen Bioddiogelwch Prydain Fawr wedi ei sefydlu gyda chynrychiolwyr o Gomisiwn Coedwigaeth PF, y Gwledydd, Forest Research, a nifer o gymdeithasau diwydiant a gwirfoddol. Mae'r Bwrdd wedi cwrdd ddwywaith ac mae'n cynnwys Asiantaeth Ymchwil Bwyd a'r Amgylchedd (Fera), Llywodraeth yr Alban a Llywodraeth Cynulliad Cymru.

3. Bydd y Bwrdd yn goruchwylio cyflawniad y Strategaeth Iechyd Planhigion. Bydd yn darparu trosolwg strategol er mwyn cyflawni ei amcan o:
"Cynnal iechyd a bywiogrwydd ein coedwigoedd, coed a choetiroedd trwy strategaethau sy'n allgau, darganfod ac yn ymateb i, blâu a phathogenau coed sydd eisoes yn bresennol a rhai newydd, boed yn frodorol neu o dras estron."

4. Bydd yn ystyried pob agwedd ar iechyd coed yn yr amgylchedd trefol a gwledig. Ni fydd yn ystyried materion iechyd coed sy'n effeithio ar goed ffrwythau neu rywogaethau addurniadol egsotig, gan nad yw'r rhain wedi eu cynnwys yng nghylch gorchwyl y Comisiwn Coedwigaeth. Rydym wedi nodi'n benodol y diffyg sylw i faterion iechyd coed trefol yn genedlaethol a byddwn yn llunio cynigion ar gyfer adnoddau ychwanegol i ymestyn y cylch gorchwyl i gynnwys iechyd coed trefol.

5. Hefyd bydd yn datblygu Cynllun Strategol Iechyd Planhigion i gyflawni'r strategaeth. Bydd hwn yn ystyried cyflwyno protocolau bioddiogelwch ffurfiol:

    - i'w defnyddio gan unrhyw un sy'n mynd i mewn i goetir yn rhinwedd ei swydd;
    - ac i ddarparu arweiniad i'w ddilyn o'r bonyn i'r felin gyda'r nod o atal lledu plâu a chlefydau yn ddamweiniol.

6. Bydd y Bwrdd yn adrodd wrth Fwrdd Gweithredol Comisiwn Coedwigaeth PF trwy'r Pennaeth Cefnogaeth Corfforaethol a Choedwigaeth, a fydd yn briffio Comisiynwyr a Gweinidogion fel y bo'n berthnasol. Y briffiad nesaf sydd wedi ei gynllunio fydd i'r Bwrdd gyflwyno'r Cynllun Strategol Iechyd Planhigion newydd, efallai ym mis Medi 2010.

Phytophthora ramorum

7. Mae'r cadarnhad bod yr haint mewn llarwydd Siapan yn Ne-Orllewin Lloegr yn fater sy'n dal i beri cryn bryder. Mae'r haint wedi'i gadarnhau ar 11 o safleoedd ar ôl arolygon diweddar yng Nghernyw, Dyfnaint a Gwlad yr Haf. Mae'r gwaith o gwympo iechydol wedi dechrau gyda'r nod o gwympo cynifer â phosibl o goed cyn iddynt ddeilio. Bydd hyn yn golygu bod y llarwydd yn cynhyrchu llai o frechlyn. Ar hyn o bryd, ni chanateir symud coed oddi ar y safleoedd. Rydym yn ymchwilio i system o gymeradwyo melinau a thrwyddedu symud gyda rheolaethau bioddiogelwch cysylltiedig, yn debyg i'r rhai a ddefnyddir i atal ymlediad y *Chwilen Rhisgl Sbriws Fawr.*

8. Yng Nghymru rydym bron â chwblhau arolwg o larwydd sydd â phrysgwydd Rhododendron ponticum ar ystâd goetir y Llywodraeth y Cynulliad. Hyd yn hyn mae'r canlyniadau'n galonogol oherwydd ni chafwyd hyd i'r un achos newydd. Ar ôl i'r coed ddeilio ddiwedd Mai 2010 rydym yn bwriadu cynnal arolwg mwy trylwyr o larwydd gydag arolygwyr Forest Research yn targedu'r ardaloedd mwyaf tebygol yn Ne Cymru. Yn olaf, rydym wedi cyflogi myfyriwr MSc yn ddiweddar i asesu'r potensial ar gyfer defnyddio arwyddnod sbectral llarwydd o luniau o'r awyr i ddarganfod clefydau.

Dirywiad Difrifol Coed Derw

9. Mae Dirywiad Difrifol Coed Derw (AOD) yn dal i ddenu cryn sylw ac mae nifer o fuddiannau coedwig preifat wedi mynegi pryder am y cynnydd yn nifer yr adroddiadau o'r ffenomen hon. Mae'r Comisiwn Coedwigaeth wedi neilltuo rhagor o arian ar gyfer ymchwil i AOD ac yn ddiweddar mae Forest Research wedi adnabod pum math o facteria y mae'n ymddangos eu bod yn cyfrannu at y clefyd. Mae hyn yn cynnwys o leiaf un genws sy'n newydd i wyddoniaeth ac o leiaf ddwy rywogaeth newydd mewn genera adnabyddus. Hyd yn hyn, mae'n ymddangos bod rhyw 55 o safleoedd wedi'u heintio, y rhan fwyaf yng Nghanolbarth Lloegr, a bod oddeutu 2,750 o goed wedi'u heintio. Ychydig yn unig o heintiadau sydd wedi'u cadarnhau yng Nghymru.

10. Mae Nodyn Ymarfer sydd ar fin cael ei gyhoeddi yn rhoi gwybodaeth am AOD a chyngor i berchnogion coedwigoedd â choed sydd wedi'u heintio neu sy'n dangos symptomau.

11. Mae cais am arian hefyd yn cael ei baratoi i'w gyflwyno i Defra. Mae hyn yn debygol o ddangos bod angen rhyw £10 miliwn dros gyfnod o bum mlynedd er mwyn ein galluogi i fynd i'r afael yn iawn ag AOD.

Chwilen Hirgorn Sitrws

12. Bydd y tyllbryf hirgorn hwn (gweler Atodiad 1) yn ymosod ar amrywiaeth eang o goed collddail, yn enwedig rhywogaethau *Acer*. Ar hyn o bryd mae yna achosion yn yr

Eidal a'r Iseldiroedd, y ddau'n gysylltiedig ag *Acer palmatum* a fewnforiwyd o Tsieina. Er gwaethaf mesurau brys a gyflwynwyd gan yr UE yn 2008, ceir adroddiadau rheolaidd am ryngipiadau. Mae staff Forest Research yn parhau i gynnal arolygon o fannau lle cafodd ei gyflwyno yn y gorffennol yn ardal y Fforest Newydd ac ar draws de Lloegr. Arweiniodd ail ddigwyddiad, pan gynigiodd papur newydd cenedlaethol goed *Acer* am ddim i ddarllenwyr, at gipio a dinistrio 300 o goed a oedd wedi'u heintio. Mae'r enghraifft hon yn amlygu llwybr newydd, a allai arwain at gyflwyno'r pla o'r newydd am fod y larfau'n cymryd hyd at dair blynedd i aeddfedu.

Goblygiadau Ariannol

13. Nid oes goblygiadau ariannol i'r diweddariadau:

Risgiau

14.

Elfen Risg	Math o Risg: Enw Da Econ / Amg / Cymd	Sgôr Risg	Rheolaethau
Achosion difrifol yn arwain at golli llawer o goed	Enw da / Economaidd / Amgylcheddol	**Canolig**	Cefnogi datblygiad Strategaeth a Chynllun Bioddiogelwch Comisiwn Coedwigaeth PF
Diffyg cyfathrebu ar faterion bioddiogelwch	Enw Da / Economaidd	**Canolig**	Cysylltu â datblygiad y Cynllun Cyfathrebu ar Fioddiogelwch ac unrhyw achosion penodol
Niwed i'r berthynas â'r Adran Materion Gwledig/Fera	Enw Da	**Isel**	Cynnal cyfathrebu a chysylltu ar bob lefel. Cytuno a chyflawni camau cydweithredol.
Costau cynyddol o gynnal ymagwedd gydweithredol oherwydd cynnydd yn nifer y digwyddiadau bioddiogelwch	Enw Da / Economaidd	**Canolig**	Cytuno ar faterion bioddiogelwch cyffredinol gyda phartneriaid. Defnyddio'r offer cynllunio busnes cywir i reoli costau

Cyfathrebu

15. Caiff Cynlluniau Cyfathrebu eu datblygu gan Fwrdd Bioddiogelwch Comisiwn Coedwigaeth PF a Bwrdd Prosiect Phytophthora Fera i drosglwyddo'r negesau allweddol. Rydym yn ymwneud â datblygu'r cynlluniau hyn er mwyn gwneud yn siŵr fod y cyfathrebu'n briodol ar gyfer y gynulleidfa yng Nghymru.

16. Mae Comisiwn Coedwigaeth Cymru yn bwriadu cyflwyno nodyn i'r Gweinidog dros Faterion Gwledig i roi diweddariad iddi ynglŷn â lledaeniad Phytophthora ramorum mewn llarwydd, unwaith y bydd canlyniadau arolwg y gaeaf yn hysbys.

Argymhellion

17. Gofynnir i'r Pwyllgor Cenedlaethol nodi cynnwys y papur hwn a cheisio esboniad ynglŷn ag unrhyw rai o'r materion y tynnwyd ei sylw atynt.

Roddie Burgess **Richard Siddons**
Pennaeth Iechyd Planhigion Comisiwn Coedwigaeth PF
Pennaeth Grantiau a Rheoliadau Comisiwn Coedwigaeth Cymru
Mawrth 2010
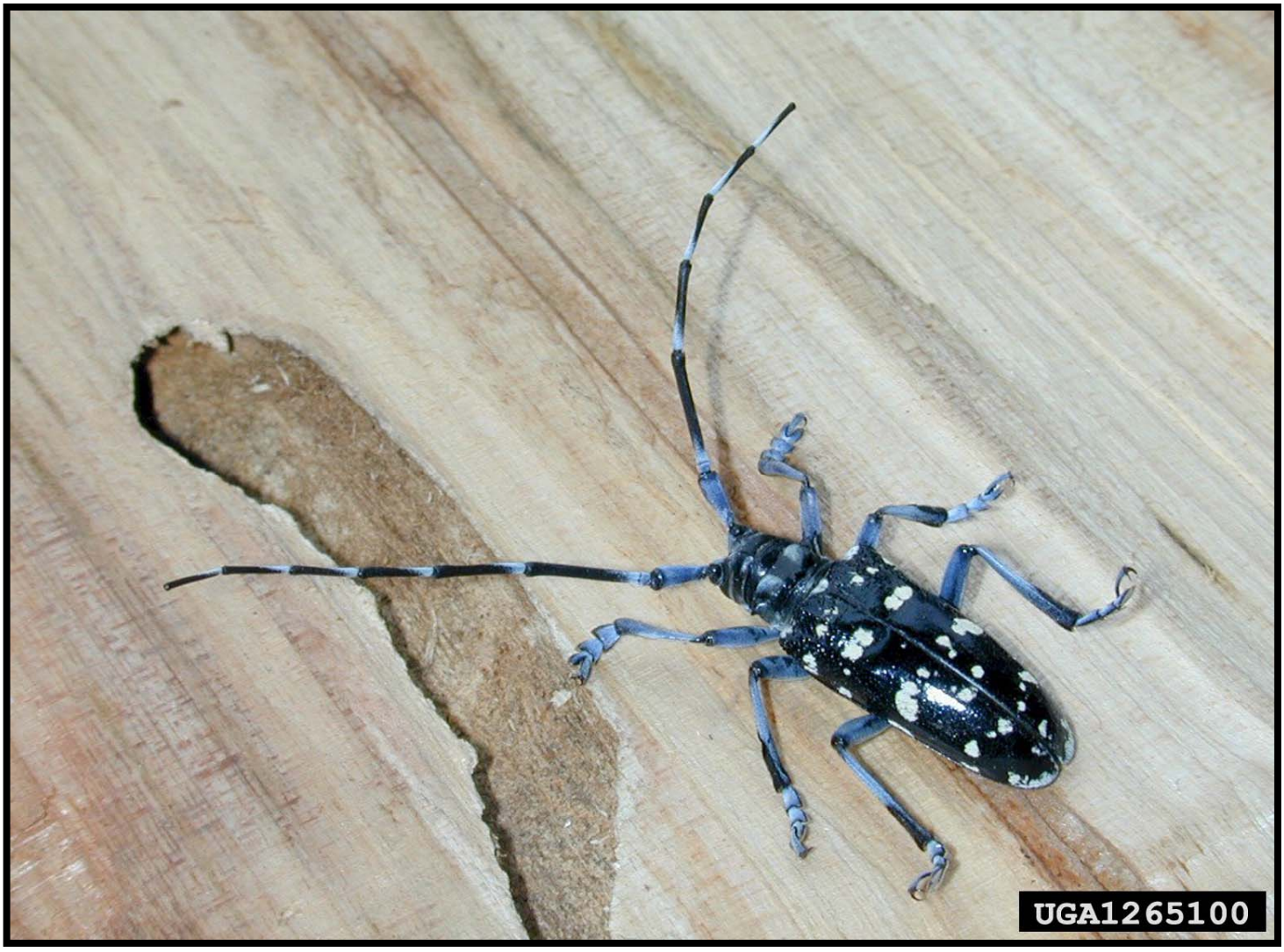
Atodiad 1 Chwilen Hirgorn Sitrws